

Türk Derneği'nin Yeni Lisan Hareketine Katkıları İhmal mi Edildi?¹

Duran Can GAZIOĞLU²

Özet

Nisan 1911'de *Genç Kalemler* dergisinde yayımlanan "Yeni Lisan" makalesiyle dil ve edebiyatı esas alan ancak sosyo-kültürel ve siyasal tesirleri olan geniş çaplı bir hareket başlamıştır. Türk edebiyatının gelişim sürecini belirgin bir şekilde etkileyen hareketin sadece *Genç Kalemler*'in yazar kadrosunun başarısı olarak görülmesi, hareketi hazırlayan faaliyetlerin katkılarını ihmal etmek anlamına gelmektedir. *Genç Kalemler* ve Ömer Seyfettin, Mehmet Necip Bey ve Türk Derneği gibi isim ve teşkilatları başarılarına ortak etmezler. Fakat Yeni Lisan'ın çok kısa bir zaman içerisinde geniş bir karşılık bulması, hareketin olgunlaştırıcı bir geçmişe sahip olduğunu düşündürmektedir. Buradan yola çıkarak başlangıcı Tanzimat yıllarına kadar götürülebilen dilde ve edebiyatta millî kaynaklara dönüş amacı taşıyan anlayışın nihai prensiplerinin, 1911'de *Genç Kalemler*'le belirlendiği söylenebilir.

1908 yılında kurulan Türk Derneği, ilk Türkçü teşkilattır. Türk Derneği, dil ve edebiyat sahasına katkı sunan neşriyat faaliyetleriyle, aynı konularda yürüttüğü geniş tartışma ortamı ve ileri sürdüğü tekliflerle Türkoloji ve Türkçülük düşüncesinin gelişiminde önemli bir rol oynamıştır. Dernek, 1911'de yayımlamaya başladığı çoğunlukla Türkoloji çalışmalarını barındıran *Türk Derneği* dergisiyle faaliyet alanını genişletmiştir. Bunun yanında *Türk Derneği*'nin aynı amacı benimsemiş olan *Genç Kalemler*'le hemen hemen aynı dönemlerde yayın hayatına başlaması ve bu iki dergiyi destekleyen siyasal yapıların benzerliği dikkat çekicidir.

Bu çalışmada Türk Derneği'nin Yeni Lisan hareketinde görmezden gelindiği düşünülen katkıları üzerinde durulacaktır. Bunun için öncelikle iki oluşum amaçları, prensipleri, çalışmaları açısından karşılaştırılacaktır. Diğer yandan öncü isimlerinin anı ve değerlendirmeleri gözden geçirilecek ve sonraki yıllarda bu konu hakkında düşünen Türkologların ilgili tespitlerine başvurularak Türk Derneği'nin Yeni Lisan hareketine katkıları somutlaştırılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkçülük Hareketi, Türk Derneği, Genç Kalemler, Yeni Lisan.

Has The Contributions Of The TurkDernegi ToThe Yeni Lisan Movement BeenNeglected?

Abstract

In April 1911, with the "Yeni Lisan" article published in *Genç Kalemler*, a broad movement based on language and literature started. The fact that the movement which clearly influences the development process of Turkish literature is regarded only as the success of the writers of the *Genç Kalemler* means to neglect the contributions of the activities that prepare the movement. *Genç Kalemler* and Omer Seyfettin do not share their success Turk Derneği and Mehmet Necip Bey. But the fact that Yeni Lisan finds a wide response in a very short time suggests that the movement has a ripening past.

¹Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi 1. Dil ve Kültür Çalışmaları Öğrenci Sempozyumu'nda sunulmuş bildiridir.

²Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Doktora Programı Öğrencisi, E-posta: dcgazioglu@hotmail.com.

Türk Derneği played an important role in the development of Turkology and Turkish through the publishing activities that contributed to the field of language and literature. Türk Derneği has expanded its field of activity with the *Türk Derneği*, which started to be published in 1911 and contains mainly Turkology studies. The similarity of political structures that support the see two journals and the starting the publication of the *Genç Kalemler*, which adopt the same aim like the *Türk Derneği* at the same period is striking.

This study will focus on the contributions of the Türk Derneği which are thought to have been ignored in the Yeni Lisan movement. For this, two magazines will be compared in terms of their aims, principles, studies. The memories and evaluations of the leading names will be examined and the contribution of the Türk Derneği to the Yeni Lisan movement will be tried to be embodied.

Key Words: Turkish movement, Türk Derneği, Genç Kalemler, Yeni Lisan Movement.

Giriş

1910 yılında Selanik'te yayımlanmaya başlayan *Genç Kalemler* dergisi, ikinci serisinin ilk sayısından itibaren dilde sadeleşme hareketinin öncülüğünü üstlenmiş ve hareketin “Yeni Lisan” adıyla anılmasına yol açmıştır. Hareketin öncüleri Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp ve Ali Canip'tir. Bu üç ismi *Genç Kalemler* dergisi etrafında birleştiren ve Türk edebiyatı tarihinin seyirinin değişmesine vesile olan Yeni Lisan'ın temellerinin atılmasına öncülük eden isim Ziya Gökalp'tir. Balkanlar'da hızlı bir şekilde gelişen Osmanlı aleyhtarı milliyetçilik hareketlerinden etkilenen Ömer Seyfettin'in milliyetçilik düşüncesinin temel yapı taşı olarak algıladığı dile verdiği büyük önem dolayısıyla Ali Canip'le yakınlaşması, hareketi fikrî anlamda besleyen ve destekleyen Ziya Gökalp'ın da katılımı, dilde ve edebiyatta ‘ihtilal’ olarak tanımlanan hareketi başlatır.

Nisan 1911'de *Genç Kalemler*'de büyük bir topluluğun teklifleri olduğunu ima eden ‘?’ imzasıyla Ömer Seyfettin'in kaleme aldığı “Yeni Lisan” başlıklı makaleyle hareketin prensipleri ortaya konur. “Bu yazıdan sonra *Genç Kalemler*'de dilde sadeleşmenin özendirilmesi, Türkçenin güzelliklerinin ispatlanması, Türkçe etrafında millî değerlerden beslenen bir edebiyatın oluşturulması, konuşma diliyle yazı dilinin birleştirilmesi gibi amaçlarla birçok makale yayımlanır” (Gazioğlu, 2017, s. 2). Bu makalelerde millî dil ve millî edebiyat şeklinde iki ana başlık etrafında toplanabilecek teklifler, “Yeni Lisan” makalesinin ruhunu ve esasını yansıtmıştır (Argunşah, 2007, s.195).

Yeni Lisan hareketinin kısa bir süre içerisinde büyük yankı uyandırarak geniş kitlelerce desteklenmesi, hareketin olgunlaştırıcı bir geçmişe sahip olduğunu düşündürmektedir. Zira Yeni Lisan hareketinin ruhunu oluşturan Türkçe düşünme ve hissetme özlemi, yazı dili ile konuşma dili arasındaki kopukluğu giderme çabası, dilde sadeleşmenin gerekliliğini ısrarla vurgulayan anlayış, Tanzimat yıllarından itibaren farklı isimlerin teklifleriyle tartışma konusu olmuştu.

19. yüzyıl ortalarından itibaren Şinasi ve Namık Kemal, sadece yabancı dillerin Türkçe üzerindeki ağır baskısının oluşturduğu tehlikeyi hissetmemiş aynı zamanda yeni yeni kimliğini bulmaya çalışan bir edebiyat ve dönüşen bir dilin ihtiyaçlarını belirleyerek sistematik çalışmalar yapılması gerektiğini vurgulamışlardı. Ziya Paşa, “Şiir ve İnşa” makalesinde “Osmanlıların şiiri acaba nedir?” sorusuna verdiği cevapta ‘taklitçiliğin’ nesirde olduğu gibi şiirde de Türkçenin ifade gücüne zarar verdiğini tespit etmiş, sözlü edebiyat ürünlerinde olduğu gibi duyuş ve söyleyiş bakımından kültürel kimliği yansıtacak bir dilin oluşturulması için halka yönelmeyi ve dilde sadeleşmeyi çözüm yolu olarak teklif etmişti. Şemsettin Sami’nin Türkçenin Osmanlı kimliğinin bir unsuru olmadığı, tarihinin ‘Osmanlı’dan çok daha köklü olduğu yönündeki vurguları ve Türkçenin karakteristik özelliklerini ortaya çıkarmak için Çağatay Türkçesinden faydalanılması yönündeki teklifleri, ‘millî dil’ olarak Türkçe üzerine düşünen aydınlara özgüven aşılması, dil bilincinin canlanmasında önemli bir rol oynamıştı. Mehmet Emin 1898’de yayımlanan *Türkçe Şiirler*’le dilde sadeleşme çabalarını şiir diline taşımış ve sadeleştiğinde edebî niteliklerini kaybedeceği düşünülen Türkçenin ne denli tesirler yaratabileceğini göstermişti.

20. yüzyılın başında Mehmet Necip Bey’in İzmir’de öncülük ettiği Türkçecilik hareketiyle konuşulduğu gibi yazma çığırını büyük yankı uyandırmış, Yeni Lisan hareketinin öncüsü Ömer Seyfettin’i derinden etkilemiş ve aynı zamanda Yeni Lisan’ın esasını oluşturmuştu. Bir yandan da dilde sadeleşme çabaları *Çocuk Bahçesi* dergisiyle yayıncılık sahasına taşınmaya, Türk Derneği’nin çalışmaları ve yayıncılık faaliyetleriyle de teşkilatlandırılmaya başlanmıştı. Türk Derneği, gerek kuruluş nizamnamesinde belirlediği amaçlar gerekse aynı adla çıkardığı dergide benimsenen yayıncılık anlayışıyla dil ve edebiyatta millî kaynaklara dönüş amacı taşıyan bir hareketin doğmak üzere olduğunu sezdirmişti.

Şüphesiz burada anılan isimlere ilave edilebilecek Veled Çelebi, Necip Asım, Ispartalı Hakkı, Mehmet Âkif gibi birçok isim de Türk dili ve edebiyatının en önemli sorunlarına yönelik çözüm arayışlarına katkıda bulunmuşlardı. Dolayısıyla Yeni Lisan’ı hazırlayan ciddi bir deneyim sürecinden geçilmiş, yeterli derecede birikim elde edilmişti. “Kısacası, Yeni Lisan’ın öncüsü olan bir avuç genç, bir gençlik hevesini gerçekleştirmek üzere *Genç Kalemler*’de yola çıkarlarken sırtlarını sağlam ve asırlık bir deneyime yaslamışlardır.” (Argunşah, 2014, s.11)

1.Yeni Lisan’a Bir Adım Kala: Türk Derneği

II. Meşrutiyet döneminde kurulan ilk Türkçü dernek olan Türk Derneği, 1908 yılının Aralık ayında Yusuf Akçura’nın öncülüğünde Veled Çelebi, Necip Âsım, Ahmet Hikmet, Mehmet Emin, Raif Fuat, Ispartalı Hakkı gibi dönemin önemli Türkolog ve Türkçü aydınlarının

işbirliğiyle kurulmuştur. Derneğin 1908 yılında yayımlanan kuruluş nizamnamesinde belirlediği amaçları; Türk unsurlarının dil ve edebiyatı, tarihi, kültürü, medeniyeti, coğrafyası üzerine ilmî araştırmalar yapmak, elde edilen sonuçların geniş bir kitleye ulaştırılması için gazeteler, risaleler, kitaplar yayımlamak, konferanslar düzenlemek gibi sosyo-kültürel faaliyetler üzerine inşa edilmiştir (İmzasız, 1908, s. 2). Bu anlamda derneğin temel amacı, Türkoloji çalışmalarının ışığında Türk unsurlarının geçmiş ve güncelini anlayarak kültürel ve siyasal içerikli kimlik arayışlarına katkı sunmaktır.

Türk Derneği söz konusu amaçlarını gerçekleştirmek için çeşitli faaliyetlerde bulunur. Bu doğrultuda Rusçuk, Kastamonu, İzmir ve Budapeşte’de şubeler açılır. 1909 yılında derneğin yayın organı olarak *Sırât-ı Müstakîm* dergisi seçilir. Dernek tarafından Bursalı Mehmet Tahir’in *Türklerin Ulûm ve Fünûna Hizmetleri*, Necip Asım’ın *Türklerin Pek Eski Yazısı* kitapları yeniden basılır, çeşitli konferanslar düzenlenir ve en önemlisi 1911 yılında *Türk Derneği* dergisi yayımlanmaya başlanır. Bir yandan da dilin sadeleştirilmesi ve Türkçenin Osmanlı unsurları arasında yaygınlaştırılması amacıyla hükümete teklif ve görüşler bildirilir. *Türk Derneği* dergisi ile beraber Antvan Tıngır’ın *Sarf-ı Tahlil-i Lisân-ı Türkî* ve İbn Mühennâ’nın *El-Kitâb-ül Lûgati’t-Türkiye* adlı çalışmaları tefrika edilir. Derneğin bu yoğun yayıncılık faaliyetlerinde Türklük bilincini yayma ve Türkçenin mahiyetini ortaya çıkarma amacının belirleyici olduğu söylenebilir.

Genç Kalemler’in yayın hayatına başlamasından kısa bir süre önce, 1911’de İstanbul’da çıkarılan *Türk Derneği* dergisi dilde sadeleşme tartışmalarının ve millî edebiyat arayışlarının önemli aktörlerinden biri olarak dikkati çeker. Derneğin yayıncılık anlayışı *Türk Derneği* dergisinin ilk sayısında yayımlanan 14 maddelik bir beyannameyle ifade edilir. Bu beyannameye göre derneğin amaçları; konuşma dili ile yazı dilini en sade ölçüde birleştirmek, Türkçenin mahiyetinin ve güzelliklerinin anlaşılmasını sağlayacak ilmî araştırmalar yapmak, sade bir dille yazılmış Türkçe edebî eserleri tanıtmak, dilde sadeleşme arayışlarında sundukları teklif ve programların hükümet tarafından gerçekleştirilmesini sağlamaktır (İmzasız, 1911, s. 2-6). Özellikle derneğin dilde sadeleşme çalışmalarında hükümetin desteğini alma gayreti ve bu girişimlerin bazılarında da başarıya ulaşılması, derneğin dil politikaları üreten kurumsal bir yapı olmayı amaçladığını düşündürmektedir. Bunun yanında derneğin şubelerinden kırsal bölgelerde derleme çalışmaları yapmaları yönündeki isteği, konuşulan dil ile yazı dilini birleştirmeye katkı sağlayacak çalışmaları ne kadar önemseydiğini göstermesi bakımından değerlidir. Ayrıca Türkçenin Osmanlı unsurları arasında yaygınlık kazanmasını sağlamak, Türk topluluklarıyla iletişimi güçlendirmek için girişimlerde

bulunmak gibi siyasî amaçlarda Türkçeyi başlıca araç olarak kullanma düşüncesi de dikkat çekicidir. Bütün bu faaliyet alanları bir arada değerlendirildiğinde Türk Derneği'nin Yeni Lisan örneğinde olduğu gibi Türk milliyetçiliği düşüncesinin izinde, dil ve edebiyat odaklı bir hareket başlatmayı hedefledikleri düşünülebilir.

2. Aynı Denize Dökülen İki Irmak: *Türk Derneği* ve *Genç Kalemler*

II. Meşrutiyet'in ilk yılları, dönemin aydınlarını millî nitelikleri olan yeni bir dil ve edebiyat üzerinde düşünmeye sevk etmiştir. Dil ve edebiyata yeni bir soluk kazandırmaya yönlendiren hatta belki de zorlayan bu çağrı, Fecr-i Âtîcilerin büyük bir kısmının sanatı özleyen gençlik heyecanlarından sıyrılarak Millî Edebiyat'ın saflarına katılmalarını sağlayacak kadar devre hâkimdir. İşte *Genç Kalemler* etrafında toplanan üç genç adamın Yeni Lisan hareketiyle ulaştıkları başarı, tam da devrin ve sosyal hayatın realitesini doğru okuyabilmelerinde saklıdır. Meşrutiyetin yeniden ilan edilişinden kısa bir süre sonra Türklerin değerler bütününe ortaya çıkarmak ve bu sayede yeni bir dil, edebiyat ve kimlik inşasına katkı sunmak amacıyla kurulan Türk Derneği de aynı adlı dergilerinde devrin ihtiyaçlarına cevap verebilen söylemleriyle dil ve edebiyata yeni bir soluk kazandırmaya çalışır.

Türk Derneği'nde, *Genç Kalemler* etrafında başlayan Yeni Lisan'ın ruhunu ve içeriğini çağrıştıran, dilde ve edebiyatta millî kaynaklara dönüş özlemini dillendiren teklif ve anlayışlar dile getirilmiştir. Bu bakımdan *Genç Kalemler* ve *Türk Derneği* dergisinin dil sorunlarına yönelik tespit ve teklifleri oldukça benzer özellikler taşımaktadır. Her iki dergiyi birbirine yaklaştıran en önemli özellik, dil üzerinden elde edilecek kazanımların kimlik inşası noktasında oldukça önemsenmesidir. Derneğin dilde sadeleşmeye yönelik teklifleri, “en sade Osmanlı Türkçesi”ne ulaşmak olarak belirlenirken halk arasında kullanım yaygınlığı olan yabancı kökenli kelimelerin ‘tasfiye’si önerilmez ve böyle bir uğraşın hayal bile edilmesinin yersiz olacağı vurgulanır. Derneğin bu ölçütünde *Genç Kalemler*'de olduğu gibi yazı dili ile konuşma dilini birleştirme düşüncesinin ağır bastığı anlaşılmaktadır. Zira *Genç Kalemler*'in dilde sadeleşme programının ruhunu oluşturan “Yazı lisanıyla, konuşmak lisanını birleştirirsek edebiyatımızı ihya yahut icat etmiş olacağız” teklifi (Ömer Seyfettin, 1999, s. 78), bu benzerliği somutlaştıran örneklerden yalnızca bir tanesidir. *Türk Derneği*'nin ilk sayısında yayımlanan beyannamede derneğin dilde sadeleşme anlayışı şu şekilde özetlenir:

Osmanlı lisanın Arabî ve Farsî lisanlarından ettiği istifade gayr-ı münker bulunduğundan ve Osmanlı Türkçesini bu muhterem lisanlardan tecrid etmek hiçbir Osmanlı'nın hayalinden bile geçmeyeceğinden Türk Derneği, Arabî ve Farsî kelimeleri bütün Osmanlılar tarafından kemal-i

sühuletle anlaşılacak veçhile şayi olmuşlarından intihab edecek ve binaenaleyh mezkûr derneğin yazacağı eserlerde kullanacağı lisan en sade Osmanlı Türkçesi olacaktır (İmzasız, 1911, s. 6).

“Türk Derneği Beyannamesi”ni oluşturan temel düşüncelerden bir diğeri de Türkçenin dünyanın en güzel dillerinden olduğu fikrini yerleştirmektir. Tanzimat yıllarında dilin ‘Osmanlı’ kimliğinin bir parçası olduğu yönündeki vurgu, *Türk Derneği*’nde ‘Türk’ kimliğinin bir parçası olarak özel bir kategoriye taşınır ve Türkçe Türk unsurlarının birliğini sağlayacak en önemli kültürel bağ olarak yüceltilir. Şüphesiz bu düşünce, asırlar boyunca yabancı dillerin esaretinde kalmış Türkçenin müstakil ve köklü bir dil olduğunu göstererek millî ve edebî bir dil olarak Türkçe üzerine düşünen insanlara özgüven verme ve dil bilincini canlandırma çabasıyla açıklanabilir. *Türk Derneği*’nde “dünyanın en güzel lisanlarından olan Türkçe” (İmzasız, 1911, s. 4) ifadesiyle somutlaştırılan bu milliyetçi söylem, *Genç Kalemler*’de “Dünyanın en mükemmel, en basit, en sade ve tabii bir sarfi olduğu bütün lisan âlimlerince iddia ve beyan olunan Türkçe...” (Ömer Seyfettin, 1999, s.78) ifadesiyle benzer tonlarda ve aynı amaçlara ulaşmak idealiyle vurgulanır. Bu bakımdan her iki dergide dil milliyetçiliğine dayanan söylemlerin benimsendiği görülmektedir.

Türk Derneği, sadece dilin sadeleştirilmesi sorununa yönelik çözüm arayışlarına katılmamış aynı zamanda imla konusunda çeşitli yazılar yayımlamış ve hükümete beş maddelik bir program da sunmuştur. Derginin altıncı sayısında Türk Derneği imzasıyla yayımlanan bu programda imlanın Türkçenin fonetik özellikleri esas alınarak yeniden düzenlenmesi talebi, dilbilimsel açıklamalarla gerekçelendirilerek sadaret makamına sunulur (Türk Derneği 1911a, s. 169). Buradan derneğin kapsamlı bir dil reformunu amaçladığı anlaşılmaktadır. *Genç Kalemler* dergisinde de benzer şekilde imla konusunda sessiz kalınmamış, Yeni Lisan hareketinin imla konusundaki görüşleri özellikle Ziya Gökalp’ın yazılarıyla ifade edilmiştir. Her iki dergide de imla konusunda vurgulanan temel anlayış, imlanın Türkçenin fonetik özelliklerine göre yeniden düzenlenmesinin gerekliliğidir.

Türk Derneği dilde sadeleşme çabalarının neşriyat faaliyetleriyle sınırlı kalmasının önüne geçebilmek ve bu çabaların hükümet tarafından benimsenip kanunlarla karşılık bulabilmesi için çeşitli girişimlerde bulunulacağını açıklar. “Türk Derneği Beyannamesi”nin 10., 11., ve 12. maddesini oluşturan konuyla ilgili maddeler şunlardır:

10. İstılâhat-ı resmîye sırasına girip Türkçe ve hatta Arabî ve Fârisîce mukabilleri bulunan tabîrât-ı ecnebiyyenin terk ve ihrâcı hususunda Dernek; Hükûmet-i Seniyye nezdinde teşebbüsât ve istirhamâtta bulunacaktır.

11. Memâlik-i Osmâniyye’de muhtelif lisânlar ile neşr ve tâlik kılınacak olanlar ve levhâlarda Matbuat Nizâm-nâmesi mucibince Türkçe bulundurulması hükmünün tatbiki için Hükümet-i Seniyye’nin nazar-ı dikkatini celp ettirmeyi Dernek; bir vazife olarak derûhte eyleyecektir.

12. Hükümet-i Seniyye tarafından vâki olacak tebligât-ı resmiyyenin avamın anlayacağı derecede Türkçe ile yazılması hususunda Dernek; hükümet nezdinde teşebbüsât ve istihâmâtta bulunacaktır (İmzasız, 1911, s. 6).

14 maddelik beyannamede hükümetin sadeleşme çabalarında etkin bir rol üstlenmesini sağlamak için belirlenen amaçlara üç maddeyle yer verilmesi, derneğin söz konusu amacı ne denli önemseydiğini göstermektedir. Derneğin belirlediği bu amaçlar ışığında girişilen faaliyetlerin bazılarında başarıya ulaşıldığı *Türk Derneği*’nin beşinci sayısında duyurulur. Bu duyuruya göre, Harbiye’de çıkan tayın pusulalarında listelenen yemek isimlerinin Türkçe karşılıklarının tercih edilmesi kararı, övgüyle karşılanır (Türk Derneği, 1911b, s. 137). Şüphesiz ki bu duyurudan Türk Derneği’nin dilde sadeleşme konusunda siyasal iktidarı etkileyecek bir kapasitesinin olduğu anlaşılmaktadır.

“Yeni Lisan” makalesinde dilin sadeleştirilmesi konusunda derneğin hükümetin desteğini almaya yönelik amaçlarına bir cevap ve itiraz biçiminde değerlendirilmesi mümkün bir bölüm ayrılması ilginçtir. “Gaye” alt başlığıyla verilen bu bölümde *Genç Kalemler* kadrosu, Türkçenin ıslahı konusunda hükümetten alınacak desteği önemsemeyen bir tavır takınır:

Her şeyi hükümetten beklemeylim. Bu ırsî hastalığı tedavi edelim. Artık lisanımızın ıslah ve tasfiyesini de hükümete, maarif nezaretine bırakır ve bekler isek vay hâlimize... Maarif nazırı efendi hazretleri şüphesiz dünyanın en namuslu, en âli, en kalbi temiz bir adamıdır. Kendini bütün hürmetlerimizle selâmlar ve isimlerini iştince kırk beş derecelik bir zaviye hâsıl ederek eğiliriz. Bu, bizim vicdanî, içtimaî, siyasî ve mukaddes bir vazifemizdir. Bununla beraber bu muhterem, bu büyük, bu mütebahhir zatın cümle tarzları ve teşekkülleriyle, muzaf ve muzafunileyhlerin, sıfat ve mevsufların evvel ve âhir gelmelerinden dimağında hâsıl olan intibah fen nazarındaki mahiyetini tanımadığını itiraf etmeye mecburuz. Yaşının ve itminanın tesiriyle yeni felsefeye, fennin her hakikati çırpıplak ortaya çıkaran yeni nazariyelerine, yeni hareketlerine yabancıdır. Ve kendilerine benzeyen zatlar Fransa encümen-i danişinde de az değildir. Çünkü bu yabancılık bir iktidarsızlık sayılmaz. Kim ne güzel belâğat, ma’ânî, mantık, fıkıh ve saire bilirler. Fakat psikoloji, fizyoloji gibi yeni ilimleri?.. Hiç! yahut pek az... Bunları bilen, bunlarla muhakeme eden gençler, gençler, gençlerdir.

Ömürlerini maziye hasır etmeyip daima müstakbele, fenne, ziya ve hakikate koşan yeni gençlerdir. İhtiyarlarla, ihtiyar gençler artık hiçbir vakit ekseriyeti teşkil edemeyecekler ve bu sebeple muhterem maarif nazırı efendi hazretlerinin riyasetinde toplananların ilmî ve edebî ‘siyasî değil’ fikirleri yalnız kendilerine, yani maziye münhasır kalacaktır. Biz bütün karanlıklardan uzak, hür ve

müstakil, ilim ve edebiyat için çalışacağız. Gayemiz millî bir lisan, millî bir edebiyat vücuda getirmek olacaktır (Ömer Seyfettin, 1999, s. 80).

Aslında Ömer Seyfettin siyasal iktidarlar aralarına mesafe koymak istemesine rağmen, İttihat ve Terakki Fırkası merkez kurulu üyelerinden ve ideologlarından olan Ziya Gökalp dolayısıyla *Genç Kalemler*'in zaten hükümete yakın olduğunu söylemek gerekir. Bunun yanında Ziya Gökalp'ın, İttihat ve Terakki Fırkası'nın merkez kurulu üyesi olarak seçilmesinin ardından partinin propagandasını yapmak ve parti fikirlerinin gençler arasında yayılmasını sağlamak üzere Selanik'te görevlendirildiği bilinmektedir. “Yeni Lisan” makalesinde her ne kadar hükümete karşı soğuk bir tavır takınılsa da hareketin sahiplenilmesi, yayılması ve yüceltilmesi için “gençliğe” sık sık vurgu yapılması ve hareketi başlatmaları için gençlere adeta çağrıda bulunulması, Ziya Gökalp'ın Selanik'teki ‘parti görevleri’yle de örtüşmekte ve anlam kazanmaktadır. Benzer şekilde İttihat ve Terakki Fırkası mebuslarından birçok ismin Türk Derneğine üye olması³ ve derneğin dilde sadeleşme çabalarında hükümeti etkileyebilmesi, her iki oluşumun da benzer amaçları nedeniyle siyasal otoriteden destek aldığını düşündürmektedir.

“Yeni Lisan” makalesinde Türk Derneği'nin faaliyetleri ve amaçlarının değerlendirildiği örnekler sadece hükümetin desteğini alma konusuyla sınırlı değildir. Söz konusu makalenin yazarı Ömer Seyfettin, derneğin faaliyetlerini yakından izlemiş ve hareketin programını inşa ederken Türk Derneği'nin tecrübelerinden yararlanmış olmalıdır. Zira *Genç Kalemler* kadrosunun dilde sadeleşme anlayışı ve yöntemini açıklanırken Türk Derneği'nin ‘tasfiyeci’ anlayışını benimsemeyecekleri belirtilir. Ömer Seyfettin bu konuya “Yeni Lisan” makalesinin “Tasfiye” alt başlığında yer ayırır:

Bunu nasıl yapmalı? ‘Dernek’in arkasına takılıp akim bir irticâ’ya doğru, ‘Buhârâ-yı şerif’teki henüz mebnâî bir hayat süren, müthiş bir vukufsuzluğun, korkunç bir taassubun karanlıkları içinde uyuyan bundan bir düzine asır evvelki günleri yaşayan kavimdaşlarımızın yanına mı gidelim? Bu bir intihardır. Bu, seri ateşli toplarımızı, makineli tüfenklerimizizi bırakıp yerlerine; düşmanlarımız gelince -kavimdaşlarımız gibi- üzerlerine atacağımız suları kaynatmaya mahsus çay semaverleri koymaya benzer. Hayır, beş asırdan beri konuştuğumuz kelimeleri, menus denilen Arabî ve Farişî kelimeleri mümkün değil terk edemeyiz. Hele aruzu atıp Mehmet Emin Bey’in hecâî vezinlerini hiçbir şair kabul etmez. Konuştuğumuz lisan, İstanbul Türkçesi en tabii bir lisandır. Klişe olmuş terkiplerden başka lüzumsuz zinetler asla mükâlemimize girmez. Yazı lisanıyla, konuşmak lisanını birleştirirsek edebiyatımızı ihya, yahut icat etmiş olacağız. Maharetimizi, sanatımızı, zekâmızı yalnız beş on kişilik bir edip kümesi takdir etmeyecek, karşımızda anlayan, takdir eden, alkışlayan ve mükâfatını veren bir ekseriyet bulunacak (Ömer Seyfettin, 1999, s. 78).

³ Türk Derneği'nin 1911 tarihli üçüncü sayısında listelenen derneğe kayıtlı üyeler arasında o dönemlerde mebusluk yapan Bursalı Tahir, Emrullah Efendi, Nureddin Bey, Rıza Paşa, Hüseyin Cahit ve Ömer Fevzi Efendi'nin isimleri de anılır.

Ömer Seyfettin'e göre derneğin dilde sadeleşme anlayışı, eski Türkçeden faydalanılmasını ve tasfiyeciliği içerdiği için 'irticaî' bir hareket, adeta bir 'intihar'dır. "Beş on kişilik bir edip kümesi" ifadesiyle derneğin dil politikaları üreten kurumsal bir yapı olmaya yönelik niyetlerini sezen Ömer Seyfettin, kendi programlarının dile yapay müdahale etmekten kaçınan bir çoğunluğun teklifleri olduğunu vurgular. Bununla beraber Ömer Seyfettin, *Türk Derneği* sayfalarında birçok yazar tarafından övülen ve derneğin edebiyat anlayışının en iyi örneklerinden olduğu için sık sık yayımlanan Mehmet Emin'in şiirlerini benimsemez. Ona göre, aruzu terk etmek⁴ ve Mehmet Emin örneğinde olduğu gibi heceyle şiir yazmak da bir nevi geriye dönüşür.

Öyle anlaşılıyor ki Ömer Seyfettin, "Yeni Lisan" makalesini kaleme almadan önce Türk Derneği faaliyetlerinin kamuoyunda uyandırdığı tepkileri dikkatle takip etmiş, derneğin dilde sadeleşme anlayışının ve millî edebiyat tasavvurunun aşırılıklarını tespit etmiş ve Yeni Lisan'ın geniş kitlelerce desteklenmesi için ılımlı bir anlayış teklif edilmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Bir başka deyişle Ömer Seyfettin, Türk Derneği'nin uğradığı başarısızlıktan ders çıkararak fikirlerinde ılımlı ve ihtiyatlı davranmıştır. Zira aruzun terk edilerek Türk şiirinin hece esaslı inşası yönündeki teklifin⁵ birçok kesim tarafından radikal kabul edildiği ve Ömer Seyfettin'in -vezne bakışının birkaç sene içinde hece lehine değişecek olmasına rağmen- Yeni Lisan'da heceyi dışladığı düşünülürse, Türk Derneği tecrübelerinin Yeni Lisan'ın prensiplerinin belirlenmesine katkı sağladığı yorumu güçlenir.

Bir sivil toplum kuruluşu olarak Türkçülük düşüncesini yaymak ve geliştirmek amacıyla kurulan ilk Türkçü dernek olan Türk Derneği, uzun yıllar boyunca benimsenen siyasi anlayışın dışına çıkarak Türkçülük düşüncesini teşkilatlanma devresine taşıyan ilk dernektir. Tanzimat yıllarındaki dil ve edebiyat tartışmaları, Osmanlılık-halkçılık düşüncesinin izlerini taşıırken, Türk Derneği faaliyetleri ve yayın organıyla dil ve edebiyatta Türkçülük-milliyetçilik düşüncesini yerleştirmeye çalışır. Derneğin Türkçülük tarihindeki bu öncü rolü, Yeni Lisan hareketinin fikrî arka planını oluşturan Türkçülük düşüncesini yaymak, geliştirmek ve yüceltmek amacıyla atılmış ilk teşkilatlı ve bilinçli adım olması nedeniyle hareketi hazırlayıcı niteliktedir. Derneğin kuruluş ruhunu ve yayıncılık faaliyetlerinin niteliğini belirleyen bu düşünce, Yeni Lisan hareketinin programında da oldukça belirgindir.

⁴ "Yeni Lisan" makalesinden kısa bir süre sonra Ömer Seyfettin, 12 Mart 1914'te *Zekâ* dergisinde yayımlanan "Millî Şairler" başlıklı yazısında aruzu "gayr-i millî" olarak görece ve heceyi millî edebiyatın temel değerlerinden kabul edecektir.

⁵ Uzun bir tarihi olan hece-aruz tartışması, 1905 yılında Selanik'te yayımlanan *Çocuk Bahçesi* dergisi sayfalarında yeniden gündeme getirilmiştir. Hece esaslı Türk şiirini savunan Rıza Tevfik ve aruzun heceye göre daha işlevsel olduğunu düşünen Ömer Naci arasında yaşanan bu tartışmanın Millî Edebiyat akımının temel prensiplerinin belirlenmesinde önemli katkıları olmuştur.

Türk Derneği dergisiyle *Genç Kalemler* dergisini şekillendiren temel gaye, millî dil olarak Türkçenin yüceltilmesi ve dilin Türk kimliğini yansıtacak derecede sadeleştirilmesidir. Bu benzerliklerine ve bir hareket başlatmaya yönelik teşkilatlanmasına rağmen *Türk Derneği*'nin *Genç Kalemler* kadrosu gibi bir başarıya ulaştığı söylenemez. Bunun çeşitli nedenleri vardır. *Türk Derneği*'nin altısı 1911; son sayısı 1912 de olmak üzere toplam yedi sayı çıkacak kadar kısa ömürlü olması, amaçlarını etraflıca tanıtmak ve benimsetmek için yeterli zamanı bulamamalarına neden olmuştur. Beyannamelerinde belirlemelerine rağmen 'en sade Türkçe' ölçütü üzerinde üyeler arasında bir uzlaşmaya varılamaması, dergi etrafında bütün ayrıntıları üzerinde iş birliğine varılmış bir hareketin başlatılmasını engellemiştir. Kurulduğu günden itibaren derneğin haksız yere 'tasfiyeci' olarak anılması, dilin sadeleştirilmesi konusunda ılımlı tekliflerinin bu çizgide değerlendirilmesine yol açtığı söylenmelidir. Ayrıca derginin kendisini bir Türkoloji dergisi olarak konumlandırmasının sınırlı bir okuyucu kitlesine seslenmesine neden olduğunu da eklemek gerekir.

Türk Derneği, her ne kadar sınırları ve nitelikleri üzerinde bir uzlaşma olmasa da dilde sadeleşmenin kaçınılmaz olduğunu beyannamesinde ve sayfalarında vurgulamış, Türk millî değerlerinden beslenen bir edebiyatın özlemini hissetmiş ve bu özlemi kendisinden sonra kurulacak benzer yapılara aktarmıştır. *Türk Derneği*'nin kurucu kadrosunun varlığını günümüze kadar devam ettiren *Türk Yurdu* dergisini kurması ve *Türk Ocakları*'nın kuruluşunda önemli katkılarının olması, *Türk Derneği* çizgisinin Türkçü dernek ve dergilerce ne denli benimsendiğini gösteren önemli bulgulardandır. Bu bakımdan devrin, dili ve edebiyatı Türkçülük düşüncesi doğrultusunda yeniden inşa etmeye yönlendiren realitesi, *Genç Kalemler*'den önce bilinçli bir şekilde *Türk Derneği* tarafından algılanmış ve bu amaca bir program çizilerek katkı sağlanmıştır.

Geniş çaplı bir hareketin başarıya ulaşabilmesi için kitleleri peşinden sürükleyecek tekliflerin tespiti kadar, amaçlarından uzaklaştıracak aşırı söylemlerin tespiti de önemlidir. *Türk Derneği*, sosyo-kültürel ve siyasal amaçları da olan dil ve edebiyat odaklı bir harekette nelerin aşırı görüleceğini somut bir şekilde deneyimlemiş ve Yeni Lisan hareketinin olgunlaşmasına eşsiz bir katkı sunmuştur. Bu sebeple *Türk Derneği*'ne ait tecrübelerin *Genç Kalemler* kadrosu için Yeni Lisan'ı kitlesel bir harekete dönüştüren önemli kazanımlar olduğu söylenebilir.

3. Kaynaklarda *Türk Derneği*'nin Yeni Lisan Hareketindeki Rolü

Genç Kalemler ve Ömer Seyfettin, Mehmet Necip Bey ve *Türk Derneği* gibi isim ve teşkilatları başarılarına ortak etmezler. Ömer Seyfettin anılarında Yeni Lisan hareketinin

tarihsel birikimi ve bu birikime katkı sunan isimler hakkında sessiz kalır. İzmir’de başlattığı Türkçecilik akımıyla dilde sadeleşme tartışmalarının kuramsal boyutlarına önemli katkıları olan ve bu yönüyle Ömer Seyfettin’i derinden etkilediği bilinen Mehmet Necip Bey ise anılarında Ömer Seyfettin’in Yeni Lisan hareketinde kendisini anmayışını sitemle karşılar görmektedir.

Mehmet Necip Bey’in Türk Derneği İzmir şubesinin başkanlığını üstlenmesi, Yeni Lisan benzeri bir hareket başlatma düşüncesiyle dilde sadeleşme tartışmalarının Veled Çelebi, Raif Fuat, Necip Asım gibi önemli isimlerini amaçlarına ortak ederek teşkilatlanmaları önemli bir bulgudur. Zaten Yusuf Akçura da derneğin bu rolünün ihmal edildiğini ve Türk Derneği’nin amaç ve faaliyetleri bakımından öneminin yeterince anlaşılmadığını söyleyecektir.

Yusuf Akçura, Yeni Lisan’ın *Genç Kalemler*’in başarısı olarak görülmesine şiddetle itiraz eder. Meşrutiyetin yeniden ilanından çok kısa bir süre sonra Türkçülük düşüncesini teşkilatlandırmak için İstanbul’a gelen Akçura, önemli bir aşama olarak gördüğü ‘sivil toplum kuruluşlarının’ yaygınlaşması adına Türk Derneği’nin kurulmasına öncülük eder. Bir yönüyle ‘dilde Türkçülük’ olarak da değerlendirilen Yeni Lisan hareketinin Türk Derneği tarafından başlatıldığını belirtir. Akçura’ya göre Yeni Lisan hareketinin sadece *Genç Kalemler*’in başarısı olarak görülmesinin en önemli nedeni, İttihat ve Terakki’nin iktidarını sağlamlaştırmak adına bu başarıyı sahiplenmesi ve bu yolda propaganda yapmasıdır:

İstanbul’da Türk Derneği, Türk Yurdu ve Türk Ocağı adlı müesseseler Türkçülük fikrinin şekillenmesine çalışırken, Selanik’te İttihat ve Terakki Merkez Heyeti üyelerinden kendine Gökalp ünvanını veren Ziya Bey’in telkin ve ilhamlarıyla merkezde bir Türkçülük cereyanı başlamış olduğu gibi o sıralarda Selanik’te çıkmakta olan *Genç Kalemler* mecmuası da Gökalp’in tesiri ile lisanda Türkçülük yapmaya teşebbüs etmiştir. Bir hayli aradığım halde *Genç Kalemler*’in tam koleksiyonunu bulmak kabil olmadı. *Genç Kalemler*’in bazı kaideler koyarak lisani sadeleştirmek hakkında ilk yazılarının hangi tarihte yazılmış olduğunu tespit edemedim; bu mecmua “Yeni Lisan ve Bir İstimzac” adlı bir risale çıkararak, müdafaa ettiği görüş hakkında bir nevî anket de yaptı; lakin elimizde mevcut olan bu risalenin de hiçbir yerine tarih konmamıştır! Mamafih *Türk Yurdu*’nda *Genç Kalemler*’i tenkit yollu çıkan bir yazıdan, Selanikli mecmuanın İstanbullu arkadaşı çıkmaya başladıktan sonra, Türkçülük yoluna girdiği sonucunu çıkarmak kabildir. Hatta bu iki mecmuanın aynı zamanda Türkçülüğe başladıkları farz olursa bile, her ikisinin Türk Derneği ile yayınlanan lisanda Türk milliyetperverliği umdesine bağlı kaldıkları gizlenemez ve inkâr olunamaz... Hasılı, ne denilirse denilsin, -mesela İttihat ve Terakkî gayretkeşleri, bir zamanlar bütün fikrî hareketlerin de menbaini kendi cemiyetlerinde göstermek isteyerek, propagandalarda bulunmuşlardı- Devlet-i Osmaniye’de kültürel Türkçülüğün ilk şekillenmesi Türk Derneği Cemiyeti ve ilk Türkçü mecmua da *Türk Derneği* mecmuasıdır (Akçura,2001, s. 244-245).

Türkçenin sadeleşme tarihiyle ilgilenen Türkologlardan Ağâh Sırrı Levend ve Yusuf Ziya Öksüz, Türk Derneği'nin Türkoloji tarihindeki yeri ve önemi hakkında değerlendirme yaparlar. Ağâh Sırrı Levend, derneğin amaçlarına ulaşamadığını söylese de Türk Derneği faaliyetleri hakkında “Türkiye’de Türkoloji çalışmalarının, sistemli olmasa bile dağınıklıktan topluluğa doğru giden önemli bir evresi” olarak görüş bildirir (Levend, 2010, s. 303). Yusuf Ziya Öksüz de benzer bir şekilde Türk Derneği'nin bu yönü üzerinde durur (Öksüz, 1995, s. 64).

Ömer Seyfettin Türk Derneği'nin sadeleşme anlayışını -her ne kadar bugün onun tarif ettiği gibi kabul edilmese de- ‘tasfiyeci’ olarak tanımlar ve Yeni Lisan hareketinin tamamen özgün bir hareket olduğu fikrini yerleştirmeye çalışır. Yine de *Türk Derneği ve Genç Kalemler*'in dil, edebiyat ve kimlik konularına getirdiği tekliflerin çok büyük oranda benzerlik taşıdığını belirterek “Yeni Lisan” ifadesiyle adı konulan hareketin sadece *Genç Kalemler* kadrosunun başarısı olarak görülmemesi gerektiği yönünde görüş belirten Türkologlar vardır. Bu Türkologlardan Hülya Argunşah, derneğin dilde sadeleşme anlayışını açıklayan “Türk Derneği Beyannamesi” ile Yeni Lisancıların dilde sadeleşme teklifleri arasında çelişen herhangi bir görüş olmadığını vurgular (Argunşah, 2011, s. 21). Nâzım Hikmet Polat da yazı dili ile konuşma dilini birleştirecek millî edebiyata zemin hazırlamak amacı olan ve Türkçeyi Türk dünyasının bütünleşmesi yolunda en önemli adım olarak gören Yeni Lisan hareketinin hedefleri itibarıyla Türk Derneği'nden farklı bir çizgide olmadığını belirtir (Polat, 2012, s.112).

Türk milliyetçiliği üzerine araştırma yapan önemli isimlerden olan Masami Arai ve Yusuf Sarıнай da Türk Derneği faaliyetlerini değerlendiren isimlerdendir. Meşrutiyet döneminde yayımlanan Türkçülük çizgisini benimsemiş dergilerin Türkçülük düşüncesine katkılarını inceleyen Masami Arai'ye göre Türk Derneği'nin Türk milliyetçiliği hareketindeki önemi Jacop M. Landau ve Ağâh Sırrı Levend'in eserleri dışında neredeyse tamamen ihmal edilmiştir (Arai, 2011, s. 24). Türk Derneği'nin söz konusu önemini ısrarla vurgulamasına rağmen Arai, Türk milliyetçiliğinin dönüm noktalarından olan Yeni Lisan hareketinde Türk Derneği'nin rolünü ele almamıştır. Yusuf Sarıнай da benzer şekilde derneğin Türkoloji ve Türkçülük tarihindeki önemine değinmiştir (Sarıнай, 2005, s. 111).

Türk Derneği faaliyetlerini inceleyen araştırmacıların büyük bir kısmı derneğin Türkçülük düşüncesine yönelik siyasi katkılarıyla ve Türkoloji tarihindeki önemiyle ilgilenmişlerdir. Son yıllarda konuyla ilgili düşünen az sayıdaki Türkolog ise Türk Derneği ve yayın organının Yeni Lisan hareketindeki rolünü göstermeye çalışmışlardır. Yeni Lisan hareketinin dil ve

edebiyat sahaları yanında ciddi siyasal tesirlerinin de olduğu açıktır. Türk Derneği'nin gerek Türkçülük düşüncesine siyasal katkılarıyla gerekse dilde sadeleşme ve millî edebiyat arayışları bakımından ortaya koyduğu tekliflerle bütüncül bir şekilde değerlendirilmesi, derneğin Yeni Lisan hareketindeki rolünü belirgin hale getirecektir.

Sonuç

Türk Derneği'nin amaç ve faaliyet olarak Türkçenin sadeleştirilmesiyle elde edilecek kazanımları birinci derecedeki hedefi olarak benimsediği ve millî edebiyat arayışlarına yönelik çalışmalarda bulunduğu anlaşılmaktadır. Derneğin belirlediği amaçlar ile Yeni Lisan hareketinin prensiplerinin benzerliği de açıktır. Yazı diliyle konuşma dilini birleştirme yönündeki çabalarında tasfiyeci yakıştırmasının da etkisiyle geniş bir yankı uyandıramamış olmasına rağmen Türk Derneği, *Genç Kalemler* kadrosuna oldukça önemli tecrübeler bırakarak Yeni Lisan'ın başarısına katkı sağlamıştır. Yeni Lisan hareketinin gerek siyasal gerekse kültürel tesirleri, Türk Derneği'nin amaçları, faaliyetleri ve bir hareket başlatmaya yönelik teşkilatlanmasıyla örtüşmektedir. Dolayısıyla Türk Derneği'ni Türkçülük düşüncesine olan siyasal katkıları ve Türkoloji tarihindeki önemiyle değerlendirmek, derneğin dilde sadeleşme çabalarını bir harekete dönüştürme yolundaki faaliyetlerini ve Yeni Lisan'ı etkileyen katkılarını ihmal etmek anlamına gelmektedir.

Kaynakça

- Akçura, Y. (2001). *Yeni Türk Devletinin Öncüleri -1928 Yılı Yazıları-* (2. Baskı). Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Arai, M. (2011). *Jön Türk Dönemi Türk Milliyetçiliği* (çev. Tansu Demirel), (5.Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Argunşah, H. (2007). Milli Edebiyat. Ramazan Korkmaz (Haz.), *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı 1839–2000* (ss. 171-222). Ankara: Grafiker Yay.
- Argunşah, H. (2011). Ömer Seyfettin ve Yakup Kadri'nin Yeni Lisan Tartışmaları. *Türk Dili*. C. CI. S. 715, 19-27.
- Argunşah, H. (2014). Çalıştay Açılış Konuşmaları. Hülya Argunşah, Oğuzhan Karaburgu (Haz.), *100. Yılında Yeni Lisan Hareketi ve Millî Edebiyat Çalıştayı Bildirileri* (ss.11-13). İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yay.
- Gazioğlu, D. C. (2017). *II. Meşrutiyet Dönemi Düşünce Hareketleri İçerisinde Türk Derneği Dergisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kayseri: Erciyes Üniversitesi.

İmzasız, (1908). *Türk Derneği Nizamnâmesi*. İstanbul: Karabet Matbaası.

İmzasız, (1911). Türk Derneği Beyannamesi. *Türk Derneği*. Y.1. S. 1. 2-6.

Levend, A. S. (2010), *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri* (4. Baskı). Ankara: Dil Derneği Yayınları.

Öksüz, Y. Z. (1995). *Türkçenin Sadeleşme Tarihi Genç Kalemler ve Yeni Lisan Hareketi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Ömer Seyfettin, (1999). Yeni Lisan. İsmail Parlatır, Nurullah Çetin (Haz.), *Genç Kalemler* (ss. 1-7), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Polat, N. H. (2012). *Tanzimat Sonrası Türk Kültür Hayatından Yansımalar*. Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları.

Sarıay, Y. (2005). *Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları 1912-1931* (3. Baskı). İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Türk Derneği, (1911a). Zat-ı Sami-i Hazret-i Sadaretpenâhi'ye. *Türk Derneği*. Y. 1. S. 6. 169.

Türk Derneği, (1911b). Harbiye Nezaret-i Celilesine. *Türk Derneği*. Y. 1. S. 5.137.

Extended Abstract

Founded in 1908, the Turk Dernegi is the first Turkist organization. Turk Dernegi played an important role in the development of Turkology and Turkism through the publishing activities that contributed to the field of language and literature. Turk Dernegi has expanded its field of activity with the *Turk Dernegi*, which started to be published in 1911 and contains mainly Turkology studies. The similarity of political structures that support the se two journals and the starting the publication of the *Genc Kalemler*, which adopt the same aim like the *Turk Dernegi* at the same period is striking.

This study will focus on the contributions of the Turk Dernegi which are thought to have been ignored in the Yeni Lisan movement. For this, two magazines will be compared in terms of the iraims, principles, studies. The memories and evaluations of the leading names will be examined and the contribution of the Turk Dernegi to the Yeni Lisan movement will be tried to be embodied.

1. One Step To Yeni Lisan: Turk Dernegi

Turk Dernegi was founded in December 1908. The founder of the association is Yusuf Akcura. Veled Celebi, Necip Asım, Ahmet Hikmet, Mehmet Emin, Raif Fuat, Ispartalı Hakkı and other famous Turkologists and Turkist intellectuals were members of the Turk Dernegi. The purpose of the Turk Dernegi is to do studies on Turkology. For this, the Turk Dernegi conducts scientific research on the language and literature, history, culture, civilization and geography of the Turks and announces the results with newspapers, books and conferences.

Ruscuk, Kastamonu, Izmir and Budapest branches of the Turk Dernegi are opened in these years. In 1909, *Sirat-ı Müstakim* journal was selected as a offical publication of the Turk Dernegi. Turk Dernegi has reprinted books by Mehmet Tahir's *Türklerin Ulum ve Fununa Hizmetleri* and Necip Asım's *Türklerin Pek Eski Yazısı*. Various conferences organized by Turk Dernegi. *Turk Dernegi* journal started to be published in 1911. It can be said that in this publishing activities, the spread of Turkishness and the aim of bringing the nature of Turkish into the open is decisive. Whenall these fields of activity are considered together, it can be considered that they are aiming to initiate a movement focusing on language and literature in the as Turk Dernegi is in Yeni Lisan movement example.

2. Two Rivers Poured Into The Same Sea: Turk Dernegi and Genc Kalemler

The early years of II. Constitutionalism have led the intellectuals of the period to think about a new language and literature which has national qualities. These years provide literary groups such as Fecr-i Ati authors to participate in national literature movement. The Turk Dernegi also tries to create a new breath of language and literature with its discourses that can respond to needs in the same name journal in these years.

In the *Turk Dernegi* journal, proposals and connotations that evoke the spirit and content of Yeni Lisan movement have been voiced. Therefore, *Genc Kalemler* and Turk Dernegi's findings and proposals for language problems are quite similar. The most important feature that brings the two magazines closer together is that the achievements to be achieved over the language are highly regarded at the point of constructing identity.

In both journals it is understood that the idea of combining the writing language with the spoken language is important. Turkish carries a special categorization as part of the Turkish identity and is positioned as the most important cultural link that will provide the unity of the Turkish groups in the *Turk Dernegi*. Similarly, Turkish is also an ideological tool in the *Genc Kalemler*. Therefore, it is seen that the rhetoric based on language nationalism is adopted in both journals.

In both journals, several articles have been published about the bookmark. The common feature of the thought expressed in these articles is the necessity of Turkish-based rearrangement of the mark. In the Tanzimat period, language and literature debates are influenced by Ottomanism thought. However, the *Turk Dernegi* tries to place the thought of Turkishism-Nationalism in language and literature with its activities and publication organs. Turkishism is also quite evident in the program of the Yeni Lisan movement and *Genc Kalemler*.

3. In Researchs Turk Dernegi's Role in Yeni Lisan Movement

Genc Kalemler and Omer Seyfettin do not share their successes with important names and associations like Mehmet Necip Bey and Turk Dernegi. Omer Seyfettin is silent about the historical accumulation of the Yeni Lisan movement and the names that contribute to this accumulation. Mehmet Necip Bey, who is an important contributor to the theoretical dimensions of the simplification debate, seems to complain to Omer Seyfettin not to mention himself about Yeni Lisan movement. Like wise, Yusuf Akcura strongly objects that Yeni Lisan was seen as the success of the *Genc Kalemler*. Yusuf Akcura says that the intellectual foundation that succeeded the Yeni Lisan movement was built by the Turk Dernegi.

According to Akcura, the most important reason why the Yeni Lisan movement is regarded only as the success of the *Genc Kalemler* is propaganda activities of the İttihat ve Terakki. Agah Sırrı Levend and Yusuf Oksuz are among there searchers investigating the activities of the Turk Dernegi and they focus on the role of the Turk Dernegi in Turkology history. Hulya Argunsah emphasize that there is no contradiction between the ideas of the *Turk Dernegi* on simplification at language and the proposals of the *Genc Kalemler*. Nazım Hikmet Polat states that the Yeni Lisan movement is not in a different line from the Turk Dernegi in terms of its goals.

The Result:

The similarities between the aims of the Turk Dernegi and the goals of the Yeni Lisan movement are obvious. The Turk Dernegi has contributed to the success of Yeni Lisan movement, leaving a considerable experience to the writers of *Genc Kalemler*. The fact that the Yeni Lisan movement has political and cultural influences overlaps with the aims, activities and initiatives of the Turk Dernegi to initiate a movement. Therefore, evaluating the Turk Dernegi in terms of its political contribution to Turkismand its importance in the history of Turkology means neglecting its activities to transform the simplification efforts into action and its contributions toYeni Lisan movement.